

Aai Prins

Dankwoord bij de aanvaarding van de Letterenfonds Vertaalprijs 2019

Aai Prins (1959) studeerde Russisch aan de Universiteit van Amsterdam en volgde een opleiding tot gerechtstolk. Ze vertaalde onder meer werk van Alesjkovski, Bitov, Boelgakov, Dombrowski, Dovlatov, Pelevin, Sorokin en Tsjechov. In 2001 ontving ze de Aleida Schotprijs, in 2013 de Filter-vertaalprijs. Vanuit Sint-Petersburg, waar ze tussen 2006 en 2014 Nederlands doceerde aan het NIP en de Universiteit van Sint-Petersburg, deed ze in de Groene verslag van politieke en culturele aangelegenheden. Ook schreef ze zo'n honderd recensies voor onder meer de Volkskrant, waarin ze werk van grootheden als Poesjkin, Toergenjev, Dostojevski, Tolstoj, Nabokov en Brodsky behandelde, maar ook van minder bekende auteurs als Garsjin en Kononov. Tot de hoogtepunten uit haar oeuvre behoren het onvertaalbaar geachte gedicht 'Zangezi' van de futuristische dichter Velimir Chlebnikov, de hervertaling van verhalen en novellen van Gogol en van Dokter Zjivago van Pasternak, en de Verhalen van Andrej Platonov. Ze voorziet haar vertalingen veelal van heldere en informatieve nawoorden. Ze geeft les aan de Vertalersvakschool Amsterdam. Dit dankwoord werd uitgesproken bij de uitreiking van de prijs op de symposiumdag van de 21^e Literaire Vertaaldagen.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Letterenfonds Vertaalprijs 2019

Lieve vrienden en familie, mede-vertalers, Letterenfonds, jury – kortom iedereen hier aanwezig. Uiteraard ben ik zeer verguld met deze prijs. Gevraagd om een dankwoord in elkaar te draaien, ben ik bij mezelf te rade gegaan hoe het allemaal zo gekomen is, dat vertalen van mij, en wie ik allemaal dank verschuldigd ben. En mij schoot een klassieker uit onze vaderlandse literatuur te binnen. Hier volgt een kort fragment:

NIEUW RIJWIELMAGAZIJN IN DE HOOGSTRAAT

Hoe wonderlijk schoon is het toch, wanneer men 's zomers vroeg opstaat en zijn fonkelnieuwe fiets uit het rijwielmagazijn van de heer Wielerman aan de Hoogstraat nr. 186 pakt. Hoe heerlijk als men rustig voortsuizelt door Neerlands schone dreven... Men hoort 't lieflijk gezang der vogelkens en geniet van het frisse groen der eeuwig zingende bossen.

Helaas... zo menigmaal wordt zulk een heerlijk natuurtafereel niet naar de volle waarde genoten, omdat men vaak rijdt op een hard zadel of op slechte banden...

Doch wanneer men een rijwiel of bromfiets berijdt uit het naar de hoogste eisen des tijds ingerichte magazijn van de heer Wielerman aan de Hoogstraat nr. 186, dán pas kan men de schoonste panorama's ongestoord genieten, zonder het hinderlijk geplof van een slecht lopende motor of een ongemakkelijk zittend zadel...

De winkel zelf geeft u reeds een voorproefje van al deze geneugten. Langs een der muren is namelijk een wandschildering aangebracht, voorstellend een gezelschap dames en heren op bromfietsen.

Enfin, in deze trant gaat het nog een tijdje door; er wordt nog gewag gemaakt van 'een fraaie landweg, te midden van rijk natuurschoon', 'blinkende rijwielen die schitteren in een gouden lichtglans', 'tienduizenden voorbijgangers die zich verdringen voor de prachtige etalage van het magazijn van de heer Wielerman aan de Hoogstraat 186', 'voortsnellende stalen rossen' et cetera. Waarna de auteur de grote dichter Poot citeert:

*Hoe genoeglijk rolt het leven
Des gerusten landsman heen
Die zijn zalig lot ... hoe kleen...
Voor geen koningskroon zou geven!*

In de auteur, een kersverse reporter van de Rotterdamse krant *De Morgenpost*, hebben jullie natuurlijk allemaal Pietje Bell herkend, die met dit lyrische stuk zijn

© Het copyright op dit Vertaalverhaal berust bij de auteur

eerste proeve van journalistieke bekwaamheid aflegde. Toen Pietje vol verwachting de krant opsloeg om zijn eersteling afgedrukt te zien, wachtte hem een bittere teleurstelling: zijn tekst was teruggebracht tot:

NIEUW RIJWIELMAGAZIJN

Aan de Hoogstraat nr. 186 heeft de heer Wielerman een geheel naar de eisen van de tegenwoordige tijd ingericht rijwielmagazijn geopend. Alle bekende merken fietsen en brommers zijn verkrijgbaar. Wij wensen de heer Wielerman veel succes met zijn nieuwe zaak.

Op een zekere dag in 1986, toen ik samen met Frans Stapert als kersverse vertaler ons eerste hoofdstuk had ingeleverd van *Kinderen van de Arbat*, begreep ik pas goed wat Pietje Bell gevoeld moet hebben. Het waren de dagen van Gorbatsjovs perestrojka, toen bovengenoemde roman van Anatoli Rybakov voor uitgeverij Bert Bakker in een noodvaart vertaald moest worden om de Engelse paperback vóór te zijn. We waren met vier vertalers: Frans en ik; Maya de Vries en Gerard Rasch. Maya de Vries had al voor Van Oorschot (met nota bene Timmer) vertaald en was dus voor mij een nogal intimiderende autoriteit; en dan Gerard Rasch: een duvelstoejager die uit het Pools, Deens en Russisch vertaalde en mij nog meer schrik aanjoeg met zijn staat van dienst en nogal woeste uiterlijk: pluizig haar tot op zijn schouders, ruige wenkbrauwen boven priemende ogen, en middenvoor miste hij een tand. Frans en ik waren totale amateurs. Frans was voor de haast-vertaalklus benaderd door een redacteur van Bert Bakker die hij kende uit café de Pels; er was geen noemenswaardig onderzoek naar zijn vertalerskwaliteiten aan voorafgegaan. En aan Frans' verzekering dat ik een uitstekende vertaler was, had zijn kennis uit de Pels genoeg gehad. Gerard Rasch moest het Rybakov-project strak en snel in goede banen leiden. En zo leverden Frans en ik op die dag in 1986 ons eerste hoofdstuk in. Per kerende post kregen we onze vertaling van Gerard terug: onherkenbaar, vol rode doorhalingen, boze uitroepen, commentaren, uitroeptekens. En in een begeleidend schrijven gaf Gerard ons er nog eens van langs. Als wij niet bereid waren 'te vertalen wat er staat', hoefden we niet meer mee te doen: toeters en bellen, eigen verfraaiingen en verbeteringen waren uit den boze. Dat kwam hard aan bij de twee Pietjes Bell. Als ik het me goed herinner hebben we het in café de Pels verwerkt. Gerard Rasch was overigens wel zo fideel om uitgeverij Bert Bakker niet in zijn brandbrief aan ons te laten delen. En Gerard bleek later een ongelooflijk aardige, gulle man, aan wie ik veel te danken heb. Hij zou later de Nijhoff-prijs krijgen.

Met die eerste vertaling is het trouwens allemaal goedgekomen. Onder Gerards onverbidelijke leiding kregen we *Kinderen van de Arbat* op tijd af. Het boek werd zelfs een bescheiden bestseller en beleefde zeven drukken – wat mij als beginnend vertaler een wat vertekende indruk van de financiële kant van het vertalersvak gaf. Samen met Gerard Rasch vertaalde ik nog wat boeken tot ik op eigen kracht verder

kon. Naast het ‘vertalen wat er staat’ (door Frans Stapert gemunt als het ‘Raschisme’) heb ik van hem geleerd open te staan voor kritiek, en eigen *darlings* om zeep te durven brengen.

Ook Frans ben ik veel verschuldigd, zonder hem was ik nooit zo soepel het vertalersvak ingerold; hijzelf vertaalde met *schwung* uit het Russisch en Duits; hij vloog daarbij weleens uit de bocht en was de eerste om dat toe te geven; hij speelde het klaar om in een recensie zijn eigen vertaling de grond in te boren; hij begon een eigen uitgeverij, ondernam volslagen onverantwoorde projecten als Chlebnikovs *Zangezi*, of een bundel van Johnny de Selfkicker compleet met cd's, en hij gaf mooie boeken uit, waarbij hij altijd veel aandacht besteedde aan de aankleding: presentatie, *Wein, Weib und Gesang* – alles onder het motto: *Man verdient nichts, aber es macht Spaß*. Doodzonde dat hij er niet meer is.

Dus ja, Gerard en Frans. Maar er was nog iemand die voor mij als vertaler veel betekend heeft: Marko Fondse. Hij was meer van de Frans Stapert-school, qua *schwung*, zal ik maar zeggen, en daarover heb ik geregeld met hem in de clinch gelegen toen we samen zijn vertaling *De meester en Margarita* onder handen namen (een roman waar hij nota bene de Nijhoffprijs voor had gekregen). Marko was een heer, belezen, een dichter ook, en hij wist het vertalen in mijn ogen zelfs een romantisch vleugje te geven. Marko was enorm gul met zijn enthousiasme en complimenten (al kon hij in recensies ook hard uithalen); grootmoedig nam hij mijn kritiek ter harte; hij twijfelde en piekerde wat af over zijn kunnen. Ik kan niet zeggen dat ik Marko er altijd dankbaar voor ben, maar het is wel iets wat hij mij heeft bijgebracht: piekeren en twijfelen, want een vertaling – ook een gelauwerde – kan altijd beter. Al dat getob maakt van het vertalen een nogal langdurige aangelegenheid, en van Marko heb ik geleerd deadlines rücksichtslos niet te halen. Hier past dan ook een woord van dank aan het engelengeduld van uitgeverij Van Oorschot. Verder dank ik uiteraard het Letterenfonds, dat mij door de jaren heen in staat heeft gesteld van het vertalen te leven, ook dank ik de jury, en natuurlijk gaat mijn immense dank uit naar Gerard – mijn Gerard: mijn beste lezer, criticus, supporter en vriend.

De dagen van de moordende haast van *Kinderen van de Arbat* liggen gelukkig ver achter me; Chris van Abkoude kondigde op de achterflap van *Pietje Bell in Amerika* aan dat iedere levenslustige jongen in dit deel kon lezen hoe Pietje ‘de grote haringvijver’ overstak en uiteindelijk ‘een hele meneer’ werd; en net zo voel ik me met deze fantastische prijs onderhand een hele mevrouw.

Dankuwel